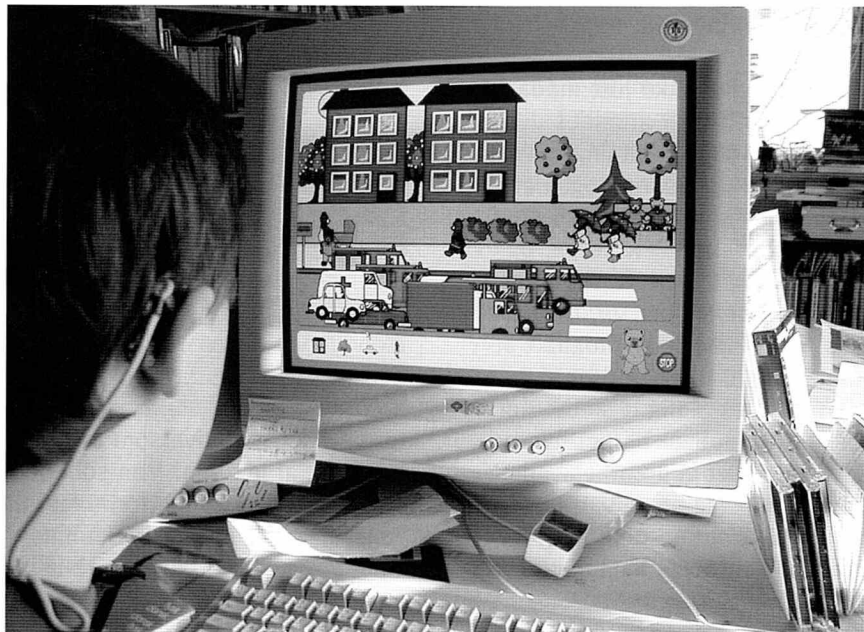

FORANDRINGER

– i samfund, barndom, medier og barndomsforskning

Artiklen forsøger at kaste lys over barndomsanalysen i David Buckinghams bog "After the death of Childhood". Der sættes fokus på både barndomsforskning og en række særlige tendenser i nutidens barndom; såsom børns mediebrug, børn som forbrugere og børn som politiske væsner.

Af Kim Rasmussen

Det er både tankevækkende og paradoksalt, at begrebet "barndom" kun kan fremstilles af voksne, og ikke af de egentlige bærere af fænomenet; børnene selv. Men sådan er det, hvad angår det sociologiske barndomsbegreb. Et begreb der anskuer barndom som en konstruktion og en struktur alle børn fødes ind i, og som alle børn forlader igen efter et vist antal år (Qvortrup 1990).

Med hensyn til barndom som subjektivt begreb, der angår den første og tidligste periode i livet anskuet ud fra den enkeltes oplevelser og erfaringer, forholder det sig anderledes. Børn kan eksempelvis fremstille og iscenesætte sig selv som individer. De kan kæmpe og markere sig på de hverdagslivsare-

naer, hvor de befinder sig, – i hjemmet, i institutionen, i kvarteret, der hvor de dyrker fritidsinteresserne, osv. De kan henholdsvis tilslutte sig de rammer og grundbetingelser som voksne har skabt, eller de kan forsøge at omgøre og indvirke på disse. Faktisk gør de ofte begge dele i vekslende samspil. Børn kan også berette og udtrykke sig om deres liv på mange måder; via kroppen, i leg, i tegninger, i fotos, i drama, i idræt, og de kan subjektivt fortælle om deres egen personligt oplevede og erfarede barndom. Men når det kommer til generaliserede refleksioner over barndom, over barndommens nutidige tendenser, over forandringer mellem før og nu, da ophører talen og tavsheden tager over. Måske fordi dette kræver et perspektiv, hvor man ikke er i barndommen, men hvor man har forladt den.

Set i kontrast hertil er det barndomsforskerens lykke og forbandelse, at den diskurs han/hun bidrager til, placerer sig midt i dette paradoks. "Lykke" fordi barndomsforskeren vitterlig bidrager til og producerer noget, der ellers ikke ville være skabt; nemlig informationer, viden, indsigt, billeder, om barndomsfænomenet mere generelt. "Forbandelse" fordi børn modsat andre sociale grupper og minoriteter i samfundet ikke kan tage til genmæle eller komme med korrektioner af barndomsforskerens udsagn og generaliseringer. På et alment niveau kan barndomsforskeren altså tale uimodsagt af børnene, og dette synes at være lidt af en forbandelse. Hvor man f.eks. vanskeligt kan forestille sig kønsdebatten alene med kønsforskernes udsagn og uden kvinders eller mænds stemmer, dér er det imidlertid et signifikant aspekt ved barndommens skæbne, at de generaliserede udsagn og det store overblik alene er blevet barndomsforskerens privilegium.

Nuvel, der er stærke tendenser i nutidens barndomsforskning, der søger at inddrage børn som informanter. Det er også blevet ganske udbredt i den internationale barndomsforskning, at anskue børn som sociale aktører (Wartofsky 1983, Qvortrup 1994, Corsaro 1997, James, Jenks & Prout 1998, Honig 1999). Desuden bliver det gang på gang i disse år slået fast, at barndom må anskues som en social og historisk konstruktion, hvilket bidrager til at relativere fænomenet. Men det ændrer ikke på det forhold, at børn ikke selv

kan fremstille en dækkende og almen barndomsforståelse på et generaliseret grundlag.

Det skitserede paradoks fører til, at fremstillinger af barndom altid i særlig grad må lede os til et dobbeltfokus. Dette gælder egentlig al social- og humanforskning, men når det gælder børneforskningen har det en særlig etisk accent. Det dobbelte fokus drejer sig dels om hvad der konkret siges om barndomsfænomenet, og dels drejer det sig om, at det sagte altid også siger noget om den forsker, der frembringer og fører talen om barndom. Pointen gælder selvsagt alle sociale og kulturelle fænomener i social- og humanvidenskab, men skærpes af den etiske omstændighed, at børn vanskeligt kan tage til genmæle overfor de beskrivelser, billeder og begreber de forstås igennem.

I en del af tidens bøger om børn og barndom, genfinder man det dobbelte fokus. Dels diskuteres særlige forhold ved nutidens barndom anskuet som en social og kulturel materialitet formidlet gennem den begrebslige konstruktion "barndom". Dels fremføres ofte en række refleksioner over barndommen af mere videnskabsteoretisk/epistemologisk/ontologisk karakter. Et af de nyeste eksempler er D. Buckingham's bog *After the Death of Childhood*.

Buckingham forholder sig ikke kun til børn og nutidens tendenser i børnelivet; institutionalisering, medie- og teknologiopkobling, selvbestemmelse og rettigheder. Han sætter også fokus på de forfattere og forskere, der udtaler sig om børn og barndom, og undersøger deres barndomsforståelse/barndomskonstruktioner. Samtidig forsøger Buckingham at undgå enhver form for forsimplet årsag-virkning-tænkning. Han er snarere eksponent for en kompleksitetsforståelse med tilhørende nuancerede og tentative standpunkter. Samtidig taler han for analyser, hvor man sammenkobler forskellige analysemetoder og anvender tilgange med mange facetter (se Buckingham 1999). I det følgende sættes der først fokus på nogle centrale meta-teoretiske problemstillinger, der optager Buckingham. Dernæst fremhæves centrale forhold, som han mener kendetegner den forandrede barndom¹⁾.

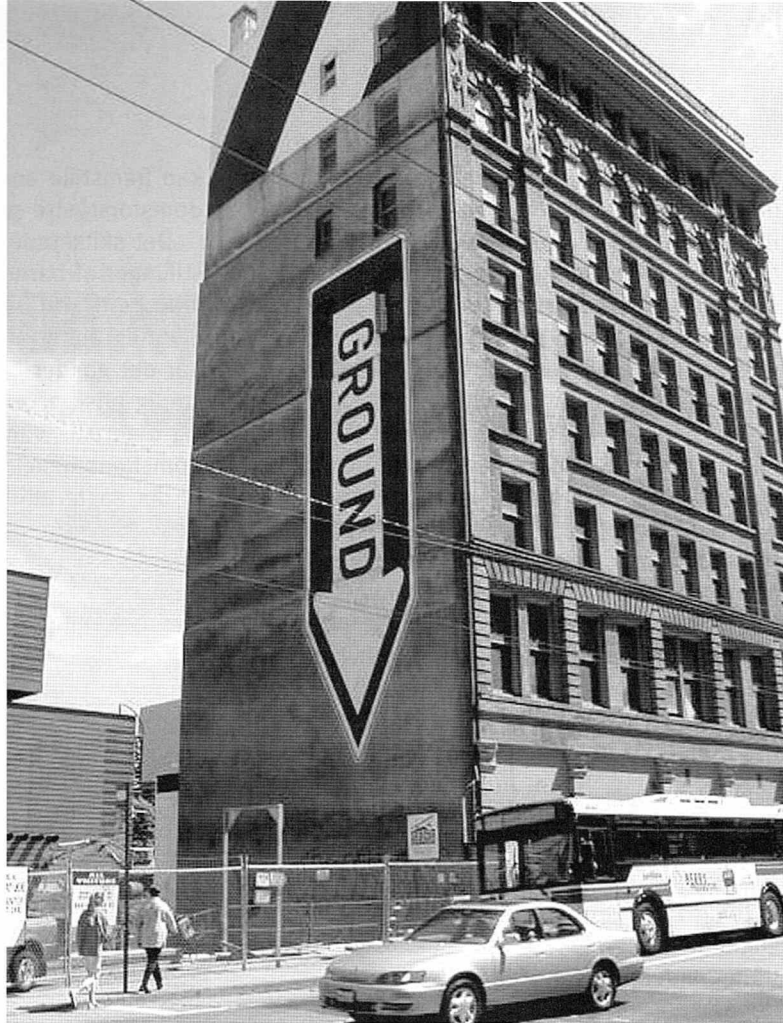
Buckingham's position

Buckingham kritiserer både til højre og til venstre. En række af de positioner han forholder

sig mere indgående til er:

- kulturkonservative forfattere, f.eks. Neil Postman *Når barndommen forsvinder* og Mary Winn *Children without Childhood*,
- marxistisk orienterede forfattere, f.eks. Steinberg & Kincheloe *Kindercultur*,
- liberalistiske, f.eks. J.Holt *Escape from Childhood: the Needs and Rights of Children*,
- samt teknologioptimistiske som Seymour Papert *The Children's Machine*, og *The Connected Family*, Don Tapscott *Growing up digital* og Jon Katz *Virtuous Reality*.

Buckingham understreger, at hans synspunkter ligger tættere på dem, der ser børn som "media-wise" (mediekompetente), end på foragede kulturkonservative eller bekymrede ventreorienterede, der blot fremhæver, at børn er sårbare og kræver masser af beskyttelse. Men han pointerer også, at hans position ikke er en ren liberalistisk position, hvis nogle skulle tro dette. Ej heller er han så stor en konstruktionist, at han vil forsøge helt at opløse den materielle verden i konstruktioner og diskurser. "Jeg tror, at der er et virkeligt publikum ude i den virkelige verden, selvom vi ultimativt kun kan vide noget om dem, gennem vore egne konstruktioner eller repræsentationer...men disse konstruktioner udgør tydeligvis en forskel set i forhold til det liv virkelige børn lever" (Buckingham 2000, 105). Han indtager altså hverken helt traditionelle venstreorienterede eller typiske højreorienterede synspunkter. I en tid hvor hidtidige og velkendte argumenter eroderer, og hvor man let mister orienteringsevnen, kan man om Buckingham sige, at han hverken er en traditionel vanetænkende ventreorienteret, eller en forudsigelig kulturkonservativ, – endsige libe-

ralistisk højreorienteret. Ej heller fremstår han som forvirret desorienteret. Snarere forsøger han at være velorienteret og kritisk. Herved træder han i karakter overfor nogle af tidens toneangivende forskere med tilhørende dogmatiske synspunkter. Og det er faktisk ikke så få forfattere og forskere, han får sagt noget kritisk om undervejs. Dog med den traditionelle og relative blindhed overfor kontinentale forskere, dvs. tyskere og franskmænd, som man ofte ser det hos anglo-saksiske debattører.

Et synspunkt han gennemgående er kritisk overfor, og som han flere gange vender tilbage til, er *essentialismen*. Essentialisme er kendetegnet ved, at man på tværs af politisk anskuelse mener, at børn skulle besidde en særlig natur. En natur i barnet, der kan henvises til, med henblik på voksnes omsorg og beskyttelse af barnet. Eller omvendt; et naturbegreb, der kan begrunde barnets fundamentale frihed og selvbestemmelse, frigjort fra voksnes restriktioner og regler. Buckingham mener, at børn som begreb ikke har en uni-

versel og fixeret betydning. Børn og barndom er derimod fænomener, der er historisk, kulturelt og socialt variable.

Barndom som konstruktion

At barndom i dag må begribes som en konstruktion kan man begrunde ud fra flere forhold.

For det første, har vi voksne ikke nogen direkte adgang til fænomenet barndom. Som voksne er vi kommet ud af og på afstand af dette let foranderlige felt. Den barndom vi bærer i os er oplevet og erfaret under andre vilkår end nutidens. For det andet kan vi ikke få fænomenet i tale uden om sproget. Vi taler om barndom, men denne tale er ikke identisk med den faktiske levede barndom. Sproget er stærkt reducerende, men alligevel et af de bedste midler vi har til at kommunikere og forstå hinanden. Desuden er barndomsfænomenet ikke et transhistorisk fænomen, altså et fænomen der altid og uforanderligt har eksisteret siden forhistorisk tid på tværs af sociale og kulturelle forskelle. Dette er nogle

af de forhold, der har ført til konstruktionsindsigten; at anskue barndom som en social og historisk konstruktion. Adskillige barndomsforskere taler da også i dag om barndom som "en konstruktion" (se James & Prout 1990, Corsaro 1997, James, Jencks & Prout 1998, Honig 1999, Tiller 2000). Men i mange offentlige debatter refereres der til børn og barndom som essens eller en natur. Dette kan så legitimere voksnes handlinger og motiver for henholdsvis indgreb, beskyttelse o.lign.

Buckingham fremhæver, at ideen om, at barndommen er en social konstruktion, nu er almindelig i den videnskabelige diskussion om barndommens historie

og sociologi. Barnet er ikke en naturlig eller universel kategori, og begrebet barn har ikke en fixeret betydning. Selve talen om barndom som en social konstruktion kan tolkes på en meget relaterende og begrebsopløsende måde, men konstruktionsindsigten afholder os ikke fra at tale om den materielle realitet børn lever i. Ej heller fra at tale om de systematiske forskelle mellem børn og andre sociale grupper. Et andet sted i bogen tilføjer Buckingham, at vi ikke kan tale om børn som en homogen kategori. Hvad barndom betyder, og hvordan barndom erfares afhænger af mange faktorer: køn, "race" eller etnicitet, socialklasse, geografisk sted, o.lign. Betydningen af hvad der skal forstås ved barndom er således genstand for en vedvarende kamp- og forhandlingsproces. En proces der både forløber i den offentlige diskurs og i de daglige forhandlinger og justeringer, der udspiller sig mellem jævnaldrende børn og mellem børn og voksne.

Børns egne aktive handlinger spiller altså – so oder so – en central og aktiv rolle i betyd-

ningen af, hvad der skal forstås ved barndom qua deres faktiske handlinger. Men barndoms-kategorien er overvejende defineret gennem to hoveddiskurser, som de voksne i vid udstrækning formulerer:

- a) Den ene barndomsdiskurs er produceret af voksne, primært for voksne. Det drejer sig om den forskningsmæssige-videnskabelige. Men den omfatter også TVprogrammer, rådgivning, etc. I denne diskurs genfinder man mindst to forskellige barndomskonstruktioner, der indbyrdes er meget forskellige, og som ikke mindst i forhold til diskussioner om børn og medier ofte kommer i konfrontation. Den ene konstruktion ser børn som uskyldige, sårbare, og som meget modtagelige væsner, der har behov for voksnes beskyttelse. Den anden konstruktion fremhæver børn som "media-wise", som aktive og handledegytige. Den første konstruktion dominerer ofte den offentlige debat. Den anden fremføres af medieindustrien, men også af visse toneangivende børnemedieforskere²⁾!
- b) Den anden barndomsdiskurs er produceret af voksne for børn og kommer til udtryk i form af børnelitteratur, børneTV, o.lign. Den er sjældent produceret af børnene selv, selvom børn som et deltagende publikum spiller en aktiv rolle i receptionen. Begge diskurser skaber og beror på en forestilling om, hvad børn er, hvad barndom er kendetegnet ved, hvordan man omgås børn, etc. I begge diskurser ligger desuden implicit eller eksplicit en forestilling om børn som primært defineret gennem barndommens modstilling overfor voksendom/ voksenhed. At børn og voksne på mange punkter ikke er forskellige fortøner sig i det uvisse.

Samtidig er det sådan, at de kulturelle repræsentationer af barndom hyppigt er modsigelsesfulde. De fortæller ofte mere om forestillingerne og ideerne end om de faktiske virkeligheder som børn lever i. Majoriteten af verdens børn lever i dag ikke sådan som mange barndomsbegreber indikerer, hævder Buckingham. Men voksnes politik er ofte fremført i barndommens navn, og man kommer ikke udenom at voksnes barndomsdefinitioner på en gang ofte er både repressive og produktive. Skabt for at beskytte og kontrollere bør-

nene. Og voksne har monopoliseret magten til at definere børn, sammenligne og bedømme dem, definere hvad der er passende, alderssvarende, barnligt, osv. Ja, selv argumenter for børns rettigheder er lavet af voksne, – skrevet og formuleret af voksne (se Buckingham 2000, 13).

Forandret barndom og ny teknologi

Når barndommen erklæres død, er det ikke fordi den faktiske barndom er forsvundet og de samfundsmæssigt funderede spaltninger mellem børn og voksne ophævet. Det er snarere en bestemt forestilling og barndoms-ide, der ikke længere lader sig opretholde. Dels fordi denne ides hidtidige betingelser er eroderet (den borgerlige kernefamilie, de tydelige familieroller, filtrene til voksenverdenen). Dels fordi nye forhold og betingelser er kommet til (nye familiemønstre, elektroniske medier, nye samværsstile og værdier i forholdet ml. børn og voksne). Dette reflekteres af talrige barndomsforskere i dag, men tolkes på forskellige måder, og som den engelske historiker H.Cunningham siger: "...det er i det 20.årh. der er foregået den hurtigste forandring inden for begrebsdannelse og oplevelse af barndommen, men forud ligger en lang optakt til det" (Cunningham 2000, 222). Samtidig dækker talen om barndommens død, børns fremtrædende rolle på de forskellige arenaer samt tilsvarende temaer, over synspunkter, der vil favorisere og genindføre voksen-autoriteten.

Buckingham's projekt er derimod et andet. Han tager udsagnet om barndommens død alvorligt på den måde, at han mener at døds-tesen refererer til afgørende historiske forandringer, der er sket med barndomsbetingelserne i den sidste fjerdedel af det 20. århundrede. Forandringer, der har rejst en hel stribe af nye problemstillinger og spørgsmål, og som først nu kan identificeres klart. Der er tale om forandringer, som man nu og fremover må forsøge at finde svar på.

Noget af det nye der er kommet til, og som har været med til at ændre vores oplevelse af barndom, er de elektroniske medier. Men hvor en række forskere reflekterer de nye medier på en måde, så man kan tale om "teknologisk determinisme", dvs. hvor f.eks. TV, video og computere behandles som autonome, uafhængige og næsten utopiske kræfter, dér søger Buckingham at anskue teknolo-

gi og medieudvikling i sammenhæng med de faktiske samfundsmæssige forhold, magtstrukturer, receptionsbetingelser, o.lign.

Hvor medieforskere som S. Papert, og i endnu højere grad D. Tapscott, er eksponenter for synspunkter, der kombinerer anskuelser vedrørende børns naturlige visdom med en tro på den digitale teknologi's frigørelses-effekter og evne som læringsmiddel, dér kritiserer Buckingham dem for at se bort fra de faktiske kulturforskelle og sociale uligheder, som børn lever under og som også i relation til teknologianvendelse spiller en central rolle. Der er en retorik omkring børns iboende viden, tørst efter læring, teknologiske frisættelse, der fører til en interessant parallel mellem disse forskeres kvasi-akademiske skrivelser om nye medier og så den salgs-retorik, som findes overalt i medie- og teknologifeltet. En tilsvarende blindhed og teknologisk fremskridtoptimisme gælder også for folk som Jon Katz, der entydigt synes at se det som et gode, at de nye teknologier effektivt har undermineret mulighederne for centraliseret kontrol af børns mediebrug, og David Rushkoff, der entydigt knytter håb til de unge overfor de værdi-autoritære forældre, ligesom han anskuer medierne som partnere i en kulturel revolution og markedet som en naturkraft i skabelsen af fri kommunikation og fri valg. Buckingham mener imidlertid, at disse forfatteres studier slet ikke får påvist deres teser om, at de nye medier faktisk giver større spredning i muligheder, frihed og valg. Ligesom forfatterne ignorerer, hvordan den nye teknologi produceres og markedsføres og hvilke magtforhold der er impliceret heri. Teknologioptimismen synes således mere at være en slags ønsketænkning hos de nævnte forskere og de eksempler der trækkes på har en tendens til at være atypiske.

Buckingham's fortælling om de forandrede barndomme

Buckingham fremsætter sine egne betragtninger efter således først at have kritiseret forskellige både bekymrede og optimistiske forfatteres barndoms-konstruktioner og mediestudier. "Jeg vil argumentere for, at børns liv ...har forandret sig signifikant over de sidste 20-30 år. På en vis måde bekræfter nogle af mine beretninger nøgleargumenterne på begge sider i debatten. Skønt det antages, at

barndom har forandret sig langt mindre dramatisk og mere ambivalent og på mere modsætningsfulde måder end de refererede kommentatorer har antaget" (Buckingham 2000, 62). På denne baggrund fastslår Buckingham, at børn ikke er en homogen kategori, og at hvad barndom betyder, hvordan børn erfarer og oplever deres barndom, alt dette afhænger som tidligere nævnt af mange sociale og konkrete faktorer.

Han peger bl.a. på de forandrede familieforhold, hvor børn godt nok oftest vokser op med to forældre, men hvor 2 ud af 5 ægte-skaber i UK ender i skilsmisse, og hvor antallet af "enefamilier" har været konstant stigen-de siden 1970erne. Hvor mere end 1/3 af børnene lever i familier uden fuldtidsarbejdende forsørgere, og hvor det antages at ca. 100.000 børn i UK er hjemløse (Buckingham 2000, 64). Kort sagt, hvor barndommen må forstås i forhold til, at familien ikke længere er det stabile miljø, mange (ofte konservative) helst vil se den som.

Buckingham fremhæver i denne forbindelse, at en hel række forbrugsteknologier – fra video-recordere og kabel-TV til hjemme-PCere – langt oftere findes i familier med børn end i familier uden. Samtidig har stilen i børneomsorgen ændret sig. Det er generelt betragtet langt mere almindeligt, at børn i dag har en venskabelig og intim relation til deres forældre end det var tilfældet tidligere. Desuden peges der på, at barndommens institutionalisering synes at starte tidligere i det enkelte barns liv og at slutte senere, ligesom skolerne i stigende grad er blevet genstand for markedsinteresser og kommercielle strategier, hvilket ses i forbindelse med sponsoreringer, udstyr der "foræres", undervisningsmaterialer, etc. Trods retorikken omkring "forbrugervalg" har børnene dog meget lidt kontrol over skolernes daglige organisering og hverdag. Med hensyn til fritid er børns fritidsbeskæftigelser flyttet fra det offentlige rum og fra gaden ind i boligen, ind i private rum – og denne bevægelse er blevet ledsaget af en øget oplevelse af angst for farlige fremmede, for trafik, for vold. De velstillede forældre har så møbleret hjemmet og især børnenes værelser som afvekslende teknologiske alternativer til den ydre verdens risici.

Barndommen er altså i stigende grad afgrænset til institutioner og hjem, og børns

fritidsaktiviteter er i stigende grad overvåget som konsekvens af oplevelsen af truende risici og medfølgende angstforestillinger. Dette peger i retning af mindre fysisk autonomi for børn. Omvendt oplever mange børn en stigende teknologisk autonomi. Flere og flere børn omgås hverdagens teknologiske overflødhedshorn på en selvfølgelig måde (gameboy, playstation, mobiltelefon, walkman, CDafspillere, video, TV, computere, etc.). Via teknologier og medier har børn fået øget adgang til voksenlivet og voksnes tabuer. Man kunne tilføje om ikke tendensen i dag er, at børn undertiden ved meget mere om de voksnes liv end de voksne ved om børnenes?

Børn ønsker ikke længere at være "børn" i den hidtidige forstand. De har tidligt meninger og ideer om tøj, udseende, forbrugsvarer, og netop derfor forsøger mange voksne så meget desto mere hårdt at fastholde børnene i kontrollerede og overvågede positioner. Ved at fortolke udviklingstendenserne gennem et risiko-filter kan man argumentere for, at børn i stigende grad er truet af familiesammen-

brud, fattigdom, vold og kriminalitet, økonomisk udbytning, kropslige og mentale overgreb, og dette sigter imod at øge de voksnes magt. Omvendt peger Buckingham på, at selvom der er afgørende forskel på retorik og realitet, så er der også tendenser i nutidens forandringer, der går i retning af, at lytte til børns stemmer, at lade børn få rettigheder, at lade børn være myndige på flere områder. Ikke mindst i forhold til forbrugerrollen har børn fået en ny og forøget status (Buckingham 2000, 76).

Børn som forbrugere og borgere med rettigheder

Et af de centrale emner, Buckingham tager op, er forholdet mellem børns relativt nye status som forbrugere, og børn/unge som politiske væsner med mulighed for selvbestemmelse og med egne rettigheder.

Buckingham ser spørgsmålet om børn som forbrugere, børnereklamer, etc. som et af venstrefløjens temaer, hvor spørgsmålet om medievold snarere har optaget højrefløjens.

Kommercielle interesser bliver ofte anklaget for at kolonisere børns bevidsthed, for at skabe falske ideologier og ophidse til materialistiske værdier, som ikke mindst børn er ude af stand til at modstå. Buckingham vil ikke afvise sådanne bekymringer, men forsøger at reflektere dem på en mere nuanceret måde. Som han siger: Det centrale spørgsmål er, hvordan vi fortolker og svarer på børns øgede involvering i voksenlivets arenaer (herunder forbrugsarenaen), som de indtil for kort tid siden har været udelukket fra. I forsøget på at udvikle et konstruktivt og troværdigt svar på problemstillingen vedrørende børns involvering i forbrug, taler Buckingham for, at man forsøger at frigøre diskussionen fra de store bekymringer, der undertiden ledsager denne.

Han konstaterer, at i overflodssamfundet er shopping blevet en populær fritidsaktivitet, og at børn i stigende grad har fået mere at sige i husholdningerne, – bl.a. fordi den disponible indkomst i mange familier er steget, mens familiestørrelsen er reduceret. I USA anslås børnemarkedet at være 10 billioner dollars pr. år, og der, som i andre dele af vesten, ser man en øget orientering mod børn i salgsteknikkerne.

Mange kritikere opfatter markedet som fjendtligt overfor børns interesser og behov. Den canadiske børne- og medieforsker Steven Kline refereres bl.a. for at sige, at markedet aldrig vil inspirere børn til høje idealer eller positive billeder, der kan hjælpe dem til at tackle livets problemer eller modne dem. Forretningsinteresser der sigter mod profitmaximering kan ikke forventes at bekymre sig om andre former for værdier, som kulturværdier og sociale forhold, hinsides forbrugerkulturen.

Andre har argumenteret for, at markedet faktisk er et mere effektivt middel til at møde børns behov end gammeldags paternalisme og traditionelle broadcastingsystemer drevet efter principperne for public service. Kommercielle interesser erklærer ikke bare at tjene børnene (eller "kids" som de kaldes i jargonen), men hævder også, at de myndiggør dem (empowering). Børnekanalen Nickelodeons skaber Geraldine Laybourne, som citeres for at sige: "What's good for business is good for kids" (Buckingham 2000, 148).

Buckinghams egen empiriske forskning

blandt 11-12årige har vist, at børnene var helt klar over reklamens overtalende funktion, at børn både parodierer og brokker sig over forskellige reklamer, og at de er i stand til at reflektere over dårligt skuespil, kameratricks, og motiverne bag reklame. Kort sagt – børn besidder et kognitivt forsvar (cognitive defence) overfor reklamens påvirkning. Men dette betyder ikke, at de ikke bliver brugt og udnyttet, selvom de er tilbøjelige til at afvise reklamepåvirkningen. Buckingham pointerer, at reklamer indgår i børnekulturen, at børn synger og dramatiserer over reklamespots, at der er konkurrence mellem børnene indbyrdes med at fremføre jingles, fraser, lyde osv., – undertiden uden de ved hvilket produkt reklamen relaterede sig til. På denne baggrund går Buckingham imod, at problemet med reklamernes indvirkning skulle kunne løses med en slags rationalistisk karakteroprustning. Hvis man vil gøre børn til rationelle forbrugere, går man helt galt i byen. Ikke mindst fordi voksne selv ikke er i stand til at opretholde en sådan norm (Buckingham 2000, 154).

I relation til spørgsmålet om børn som politiske væsner peger Buckingham på, at megen forskning har påvist, at unge generelt interesserer sig mindre og mindre for traditionel politik, og at deres viden om politiske forhold synes stærkt begrænset. Tilsvarende peges der på, at majoriteten af unge ikke interesserer sig synderligt for nyheder. Noget der har affødt en kritik af de unge for at være socialt uansvarlige og blot optaget af det overfladiske, det underholdende og det sensationsprægede. Buckingham tolker dette sådan, at dette forstås som en reaktion på, at man som barn og ung er udelukket fra politikens traditionelle domæner. Når man er dette, hvorfor skulle man så sætte sig ind i, læse om, og engagere sig i noget, man ingen indflydelse har på?

Måske kan man formulere det Buckingham her tematiserer mere generelt: I overflodssamfundets velfærdsstat kan politik og interessekampe ikke være og dreje sig om det samme som politik og interessekampe er/var i mangelsamfundets klassekamp. Det er i høj grad dette, de unge gør os opmærksom på i deres faktiske handlinger, hvor bekymrende det end er for det etablerede politiske system og dets legitimitet.

For ikke at havne i en fastlåst og meget

pessimistisk position, gør Buckingham sig imidlertid til talsmand for den bredest mulige politikforståelse. Han tyer til et politik-begreb, der er i stand til at begribe børns og unges oplevelse af magt, selvbestemmelse og deltagelse, hvilket er påkrævet, hvis man vil forstå, hvad det er der sker med barndommen og ungdommen i disse år. Han henviser her bl.a. til C. Cullingfords studie *Children and Society: Children's Attitudes to Politics and Power*, hvori der er redegjort for, at børn udvikler politiske begreber allerede på et tidligt tidspunkt i livet via deres erfaringer i familien, daginstitution, skole, indkøbscentre, o.lign. Børns opfattelse af autoritet, fairness, ret og uret, regler og love, magt og kontrol, formes lang tid før, de kan udtrykke deres syn på en rationel og verbal måde. Det omtalte studie viste også, at mange børn gjorde sig bekymringer om deres lokale miljø, om kriminalitet, om deres familie, skolegang og forbrug. Hvis man opererer med et bredt begreb om politik, får man øjnene op for, at mange af de valg og refleksioner som børn og unge foretager i hverdagen, på sin vis er lige så politiske, som de traditionelle politiske handlinger, der foregår, hvor vi er vant til at se politik foregå. (Man kan måske sidestil-

le dette politik-begreb med Hal Koch's demokratibegreb, hvor Koch definerer demokrati som en livsform og ikke kun som et politisk system). Buckingham kommer til sidst i sin drøftelse af børn som borgere ind på, at der er behov for fornyelse, hvis nyhedsmedier skal fange interessen hos det unge publikum i dag. Nyheder hører til de mest konservative genrer, men ikke desto mindre er det påkrævet at udvikle nye formelle strategier. Buckingham's overvejelser er interessante, men når han argumenterer for at nyhedsprogrammer har meget at lære af de genrer, der med succes engagerer et ungt publikum – musikvideoer og talkshows – virker det modsat hensigten lidt fantasiløst og rådvildt. I det mindste på undertegnede.

Børnerettigheder

Buckingham's barndomsanalyse afsluttes med en diskussion af børnerettigheder. På baggrund af spørgsmålet om hvad der vil blive barndommens skæbne i det 21. århundrede, konfronteret med de mange forandringer det har ført med sig, nu hvor børn har fået adgang til voksenverdenen gennem mediebrug, forbrug og forandrede omgangsformer, siger han, at vi må gøre noget andet og mere

end bare at beklage de negative konsekvenser eller at fejre det nye som en entydig form for frigørelse. Man må i første omgang anerkende børns evne til at vurdere og forstå de repræsentationer, de konfronteres med i diverse medier. Dernæst går han over til at drøfte børnerettigheder. Et af de dilemmaer som rettighedsproblematikken er viklet ind i angår forholdet mellem børns autonomi og deres ret til beskyttelse, som påhviler de voksne. Et andet består i forholdet mellem

børns rettigheder og forældrenes. Børns rettigheder ses nemlig almindeligvis under familiekontekstens synsvinkel. Alt dette betyder, at spørgsmålet om børnerettigheder langt fra er politisk ligetil.

Buckingham får opridset et scenario over børns rettigheder i relation til feltet "børns mediebrug". Her ser man, at børn overordnet betragtet anskues at have fire forskellige former for rettigheder, der skematisk kan fremstilles således:

PASSIVE RETTIGHEDER	AKTIVE RETTIGHEDER
<p>beskyttelse: børn skal ikke gøres til genstand for medie-produkter, de ikke selv har valgt at ville have med at gøre (porno, vold, racisme, falske reklamer), MEN argumentet imod børns sårbarhed har en tendens til at retfærdiggøre, at børn nægtes adgang til viden og magt. I praksis er der i hverdagen en løbende debat – ikke mindst ml. børn og forældre – om hvad der er passende at se og høre (s.200). Samtidig undergraver de nye medieformer hidtidige reguleringsformer. Der er behov for beskyttelse af de mindste børn, og der er behov for klare klassifikationer af medieprodukter/effektiv forbrugerinformation.</p> <p>Der er behov for både <i>advarsel</i> mod visse produkter og <i>anbefalinger</i> af værdifulde.</p>	<p>deltagelse: her er tale om en aktiv rettighed, hvor vægten er lagt på børns aktive involvering og mulighed for at være med til at skabe det mediemiljø, der omgiver dem. Der skelnes ml. to typer deltagelse:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. deltagelse i selve medieproduktionen 2. deltagelse i udformningen af mediepolitik og ledelse af medieinstitutioner. <p>Produktionsmuligheder for børn må gøres tilgængelige på forskellige måder. Buckingham taler for at børn opnår producerende kompetencer så de selv kan producere meningsfulde udsagn og ytringer i medierne – med støtte og hjælp (s.205)</p>
<p>særlige tilvejebringelser: FNs børnecharte må støttes. Der vil vedvarende være en fristelse til at producere noget af dårlig kvalitet for børn. Der bør fortsat være reguleringer af både offentlige og private udbydere. Det faktum at større børn og unge er meget interesserede i voksenTV, må ikke være et argument for at benægte det faktum, at de også har særlige behov, interesser og bekymringer. Der er fortsat behov for at finde og støtte medieprodukter, der ikke umiddelbart synes profitabelt. Desuden betyder graden af og uligheden i adgangen til medier, at medieadgang fremover vil blive et nøgletema i kulturpolitik. Skoler, biblioteker og andre kulturinstitutioner har en særlig rolle at spille. Adgang er også et spørgsmål om en bestemt kulturel og uddannelsesmæssig kapital, hvis den ny medieteknologi skal bruges kreativt og alsidig.</p>	<p>uddannelse og kompetence: uddannelse er i høj grad nøglen til hele processen. Uddannelse kan spille en vital rolle i skabelsen af lige adgangsmuligheder, og uddannelse kan støtte og udvikle børns evne til at omgås med hvad der sker i og omkring medierne. Der må udformes righoldige modeller for medieuddannelse, baseret på en forståelse af, hvordan elever bevæger sig i deres læreprocesser. Lærereplaner må sigte mod eleverne aktivt er involveret i mediekulturen omkring dem – internettet er en mulighed for at undslippe voksnes kontrol og for at skabe egne autonome kulturer og fællesskaber.</p>

Selvom der synes at være et pænt spring fra Buckingham's almene overvejelser over børns medierettigheder til en konkret udmyntning af disse helt nede på jorden, hvor den slags jo skal bestå sin prøve, da er rettighedsproblematikken næppe noget dårligt sted at afslutte en barndomsanalyse. Dels fordi børnerettigheder synes relevante i overgangen fra barndomsanalyse til praktiske handlinger, dels fordi rettigheder historisk har spillet en afgørende rolle, når minoriteter og udsatte grupper skulle sikres respekt og indflydelse på egne anliggender.

En afsluttende kommentar til Buckingham's barndomsanalyse kan være, at han repræsenterer en interessant og udogmatisk position, der må kunne inspirere mange herhjemme, som er interesseret i barndom, børneliv og børnemidler. Selvom det især er børn og medier, der har hans interesse, formår han at sætte feltet ind i en bredere ramme, som gør ham interessant for barndomssociologien. Og hans orientering mod både videnskabssteoretiske problemstillinger og mere empiriske spørgsmål, gør hans analyser relevante (og undertiden provokerende for vanetænkningen) for en række forskellige faggrupper; pædagoger, lærere, psykologer, rådgivere, o.a.). Med Buckingham får vi et vist overblik over, hvad det vil sige at vokse op i de elektroniske mediers tidsalder. Hvad man savner er nogle konkrete børnestemmer, der kan bidrage til et dybere indblik. Men det kan andre jo så efterfølgende bidrage med.

Litteratur:

- D. Buckingham – 1999. *Barndom i forandring, medier i forandring*. In: Mediekultur 29.
- D. Buckingham – 2000. *After the Death of Childhood*. Cambridge. Polity Press.
- W. Corsaro – 1997. *The Sociology of Childhood*. California, London, New Delhi. Pine Forge.
- H. Cunningham – 2000. *Børn og barndom – i den vestlige verden efter 1500*. Aarhus. Klim.
- M-S. Honig – 1999. *Entwurf einer Theorie der Kindheit*. Frankfurt am Main. Suhrkamp.
- A. James & A.Prout – 1990. *Constructing and Reconstructing Childhood*. London. Falmer Press.
- A. James, C.Jencks & A.Prout – 1998. *Theorizing Childhood*. Cambridge. Polity Press.
- H. Koch – 1991. *Hvad er demokrati?* Kbh. Gyldendal.
- J. Qvortrup 1990. *Børn forgår – barndom består*. Dansk Sociologi nr.1. 1990.
- J. Qvortrup – 1994. *Childhood Matters: An Introduction*. In: Qvortrup, Bardy, Sgritta, Wintersberger (Eds) – *Childhood Matters*. Aldershot, Brookfield, HongKong, Singapore, Sydney. Avebury.
- P. O.Tiller – 2000. *Studier i barndom*. Kristiansand. Høyskoleforlaget.
- M. Wartofsky – 1983. *The Child's Construction of the World and the World's Construction of the Child*. In: Kessel & Ziegler (Ed) – *The Child and other Cultural Inventions*. New York Preager.

Noter:

1. Forandringsbegrebet spiller en betydelig rolle i Buckingham's analyser. Det er afdramatiserende set overfor de, der hævder, at barndommen er død og forsvundet, men ikke afvisende overfor at der vitterlig er sket nogle afgørende forandringer. Begrebet er samtidig frigjort fra udviklingsbegrebets latente fremskridtsforståelse. Det søger mere enkelt og nøgternt at (be)gribe, det der sker og som ændrer livsbetingelserne i et rastløst samfund.
2. Overfor de børnemedie- og kulturstudieforskere der ser børn som et aktivt publikum og som søger at forstå børns synspunkter i børns egne termer, påpeger Buckingham, at de står overfor en alvorlig risiko; nemlig at afkoble følelses/det irrationelles sammenfiltrering med betydning/rationalitet. Mange kulturstudieforskere anskuer nemlig i dag, at BETYDNING (meaning) ikke findes inde i medieteksten. Den betydning der fremkommer, når børn og unge ser TV eller spiller computerspil, er børnene og de unge i høj grad selv skabere af. Hvorfor? Fordi betydning snarere skabes i en slags aktiv forhandling mellem tekst og læser, end i en passiv modtagelse, hvor betydning overbringes. Læseren er altså, og det gælder uanset om det er et barn, en ung eller en voksen, aktiv betydningsskabende. Derved fremstår kulturstudieperspektivet som en provokerende udfordring til de mange trivielle antagelser, der cirkulerer i den offentlige debat, hvor børn på forsimplede måder ses som passive, som ofre o.lign. Buckingham mener imidlertid, at kulturstudierne risikerer at havne i den modsatte grøft med lige så forsimplede refleksioner over det mediekompetente barn, hvor man ikke har nok øje for, at børn bliver følelsesmæssigt påvirkede og grebet af det de ser. Dette forhold fortøner sig i forståelsen af det kompetente, aktivt afkodende og betydningskonstruerende barn. Faren består derfor i, at talen om børns aktive relation til medierne ender som retorisk plathed. En anden fare består i at tro, at den børneforsker der vil, også altid kan, indtage børns perspektiv. Eller at dette vil komme frem, hvis blot forskerne stiller de rigtige spørgsmål på den rette måde. Men problemet er om de empiriske data, der bygger på børn som informanter, kan tale for sig selv?